

Gleisa Parroquiala d'Sant Joan lo Baptista

La gleisa Parroquiala de Celas es jà citaa en documents del 1386, mas entre XVII e XVIII secol l'estructura tardoromanica ven esquasi tota arfacha en estil Baròc, fòra que lo cloquier medieval, original abo sias biforas e auta poncha piramidala e basament realizat abo gigantescas pèiras. Dedins la gleisa presenta una navada solèta abo vòutas a vela, un grand presbiteri e doas chapèlas lateralas, e garda un font baptismal gòtic entre lhi menc enteressants d'la botega di fraires Zabrier, e una tela del Gonin.

Lo ver tresòr d'la gleisa es un preciós poliptic realizat ental 1496 dal flamand Hans Clemer: conoissut coma magistre d'Elva per son cap d'òbra en la parroquiala del país d'la Val Maira fins a l'identificacion del 1985, Clemer era l'artista pus car al marqués Ludovico II. Actiu en las valadas de Saluces entre 1496 e 1509, butava ensem las tradicions des sias Fiandras abo l'estil provençal tardo-gòtic e las nòvas del rinasciment lombard: lo suo estil personal, la sia man rapida e decisa, dal fòrt realisme, presenta una elegança rafinaa, elements dòuç e preciós; mans vigorosas e morres pensós sono caracteristicas di siei retrachs.

Lo poliptic, format da cinq taulas, se tròba sal mur de l'absida. Salvat da las depredacions napoleònicas, a ren gardat las originarias cornitz pòlilobaas en bòsc dorat. Retengut un di mai preciós d'la pintura gòtica piemontesa, es pintat a tempera a l'uòu, sus dui registres. En la part de sobre tròben pòst figuras de Sants a metz bust; en aquela mai granda e centrala Sants a figura intera, e de sobre, dins de fenestras ariondas, autras figuras sacras.

Ental metz se tròba una Madòna abo lo Bambin que ten en man un peruç; lo mantèl d'la Vierge es tot ricamaa 'bo d'estelas, e una, s'l'espala drecha, es pus granda e diferenta. Lo morre es ben fin, e lhi clars arsònen lhi contrasts cromatics tipics d'la pintura flamanda, abo lhi trachs delicats d'aquela provençala. Sal fons lo Magistre d'Elva adòbra la fuelha d'òr que ponçonea per rendre lo tot enca' mai recerchat. A man gaucha d'la Vierge son rapresentats lhi Sants Peire e Joan lo Baptista, que presenta lo comitent en

preguiera, rafigurat pus pichòts di Sants, e a drecha Sant Paul e Sant Joan l'Evangelista. Enti quadres arionds de sobre, a manchina, pareisson Sant Bastian e Sant Michel; al centre l'Anonciacion abo l'Arcangel e la Madòna; a drecha Santa Madalena e Santa Catalina.

Ental registre superior se reconeissen Sant Lorenç abo la grilha, Sant'Antòni Abat abo un cloquin, simbol de lhi antonians, encharjats de culhir lhi apestats en las epidemias; loro passatge era anonciat dal sòn d'un cloquin. A drecha Sant Esteve abo las peiras de sa lapidacion e Sant Nicòla da Bari abo las tres mainaas qu'avía reissuscitat. Al centre dui angels tenen un tond ros abo lo trigramma cristològic IHS.

Una inscripcion dapè a l'Anonciacion repòrta l'an e lo nome del comitent, mas ren aquel de l'autor. Lo poliptic ven comissionat da Giovanni Forneris del Peasc, ental 1496 prevòst de Celas: lo comitent es pus pichòt di sants a l'entorn, virat vers la Vierge e en preguiera. Lo religiós, que muer ental 1503, es soterrat ental còro, enti sepulcres reservats ai preires.

La parroquiala garda decò una tela de Francesco Gonin, pintre e incisor torinés de l'Uech Cents. La sia fortuna es liaa sustot a l'activitat de litògraf e aigafortista: son famosas sias illustracions de *I promessi sposi* e de *La storia della colonna infame*, fachas sus comission de Alessandro Manzoni.

Pilhat da *Le chiese di Mistà*, R. Pellerino, D. Rossi, Più eventi ed., 2010.

Chapèla de Sant Bastian

Sot lo pòrti colonat d'aquesta chapeleta del Tres Cents un bòt passava la mulatiera que portava a las ruaas sobeiranas de de Celas, que pren lo nom da la presença d'una comunitat monastica. Presenta un pichòt cloquier romanico, e en façada un fresc de l'Uech Cents abo Sant Bastian e Sant Ròc, bela si lhi dedicataris al principi eren Bastian e Michel. L'originaria façada presentava una dubertura a arc, tamponaa ental secol XIX, quora venen dubertas las doas fenestras e la pòrta.

La chapèla a vòuta ogivala a una absida semicirculara ente se tròba l'autar en mons del Quatre Cents, coma costumava drant de la Reforma, abo paliòt pintat a flors e trigrama d'Crist. Abo aquel de Sant Peire d'l'Arma, es lo solet autar en mons que s'es gardat en valada.

L'absida presenta un fresc de Joan Baleison d'Demont, figura exemplara d'artista itinerant medieval, actiu sus aquel grand territòri que partent da las valadas del Marquesat de Saluces arriba fins a las Alps liguras e francesas. La sia formacion arsònava aquela de Pietro da Saluces, e avia collaborat en França abo Giovanni Canavesio, pintre pinerolés ben famós e apreciat. Formas delicaas e esquasi arcaïcas, morres dòuç, personatges mites e vestas elegantas: aquesti elements, simbol d'un gòtic cortés jà en declin, caracterizen siu estil, que en lhi ans Uechanta del Quatre Cents arriba al som. A Celas Baleison pinta ental 1484 lo Martiri d'Sant Bastian; aquesta es la premiera òbra dataa que realiza en la pronincia d'Coni. La granda presença en territòri alpin de chapèlas dediaas ai Sants Bastian, Ròc e Fabian, testimònia la devocion populara vers de figuras que per lo pòpol protegíen da la pest. Bastian era rapresentat enfilçat da las flechas: de fach lo sant era estat fach martirizar ent'aquesta manera da Dioclecian, ma la valor simbòlica d'la flecha, tiraa da un demòni untor, arsonava la pestilença.

Lo Baleison presenta l'istòria d'Bastian ent'una scena solèta, gropat a la colona, enfilçat da las flechas entre de soldats armats d'arc denant a de casas en estil florentin del secol XIII. Dapè lhi sants Ròc e Fabian Papa, e al centre,

ent'una amanda tengua da d'angels, lo Paire. Ai pè de l'arc son rafigurats Sant Michel Arcangel, abo una tunica blanca e l'escandalh per pesar e judicar las animas, e un Diaul abo una cabassa per portar lhi danats. Sot l'Arcangel se tròba un compàs, simbol d'equilibri e equitat, e sot lo demòni se ve la gola duberta d'un drac que mòstra l'Enfern. Dapè a Sant Michel se tròba una inscripcion gòtica abo la firma d'l'autor e la data de realizacion de l'òbra.

Sus las muralhas de la chapèla son representaas las animas di Purgants engenolhats e consolats da lhi angels, e la Citat Celesta abo lhi Sants en adoracion d'Crist en Glòria entre Maria e Sant Joan lo Baptista: s'l'eschala per lo Paradis Sant Peire abo las famosas claus atend lhi beats. Dapè a l'eschala se tròba lo Limbo, ente las animas di mòrts qu'an ren coneissut la vera fe atenden sensa esperança dreire una grilha. Dessot se tròba una alegoria des virtuts, de mal leser: Fòrça, Fe, Temperança, Frairança o Charitat, Prudença, Esperança e Justicia, empersonaas da fremas abo diferents comportaments.

Sus la muralha denant son rafigurats l'Enfern e las penas di superbs e eretics, brusats ent'una fornaça, avars, cuechs a la forcha, luxuriós e venduts, setats sus de grilhas bulhentas, invidiós e marrits, morduts da dracs alats, golefres emboconats, aburiats que son enfilçats sus de ramas ponchuas, pelandrons e fanhans a muelh en aiga jalaa entre de murenas, luxuriós cavalcats da demònis. Da una part son lhi traditors, simbolejats dal Caïn per excellença, Juda abo Lucifer.

L'autor d'aquestas scenas per quarqu'un seria sempre Baleison, mas d'autres estudiós pensen qu'aquesti frescs sien precedents lo passatge del pintre de Demont.

Pilhat da *Le chiese di Mistà*, R. Pellerino, D. Rossi, Più eventi ed., 2010.